

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul Dışı Öğrenmeye Yönelik Farkındalıkları, Bilişsel Yapıları ve Uygulama Durumları Üzerine Bir İnceleme*

Ümmügülsüm Torun^a

Tercan Yıldırım^b

^a Bilim Uzm., ORCID: 0000-0001-6914-983X

^b Doç.Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-9895-7307

ÖZET

Okulda gerçekleştirilen öğrenmelerin yanı sıra okul sınırları dışında da eğitim ve öğretime uygun çeşitli alanlardan faydalanılarak öğrencilerin daha keyifli öğrenme gerçekleştirmeleri sağlanmaktadır. Özellikle sosyal bilgiler dersi açısından da bu tür etkinlikler önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yönelik farkındalık durumlarını, bilişsel yapılarını ve uygulama durumlarını belirlemeyi hedefleyen bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma gurubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kırşehir ili merkez ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre öğretmenlerin okul dışı öğrenme konusunda farkındalığa sahip oldukları vermiş oldukları yanıtlardan anlaşılmaktadır. Öğretmenler okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrencilerin derse olan ilgilerinin arttığını ve dersin verimli işlenmesi noktasında katkı sağladığını belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında okul dışı öğrenme etkinliklerinin önerildiğine dair bilgi sahibi olan öğretmenler, bu etkinliklerin yapılabileceği okul dışı öğrenme ortamlarına örnekler vermiş ve buldukları şehirde yer alan ortamları da ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin geneli derslerinde okul dışı öğrenme etkinliklerine yer verdiklerini ve öğrencilere sağlamış olduğu katkıyı dile getirirken bir kısım öğretmen ise uygulama sürecinde yasal işlemler, zaman sıkıntısı gibi birçok sorunla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

MAKALE BİLGİSİ

Makale Türü
Araştırma

Makale Geçmişi
Gönderim tarihi:
01.03.2022
Kabul tarihi:
21.04.2022

Anahtar Kelimeler
Okul Dışı
Öğrenme,
Öğretmen,
Sosyal Bilgiler
Öğretimi

Atf Bilgisi: Torun, Ü. ve Yıldırım, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yönelik farkındalıkları, bilişsel yapıları ve uygulama durumları üzerine bir inceleme. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (18), 222-249.

Sorumlu yazar: Ümmügülsüm Torun, e-posta: ummugulsum0420@gmail.com

* Bu çalışma, birinci yazar tarafından ikinci yazar danışmanlığında tamamlanan yüksek lisans tezine dayalı olarak hazırlanmıştır. Çalışma için Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan, 25.12.2020 tarihli 2020/05 Protokol Numarası ile etik izin alınmıştır.

A Review of Social Studies Teachers' Awareness of Out of School Learning, Their Cognitive Structure and Practice Status*

Ümmügülsüm Torun^a

Tercan Yıldırım^b

^a MSc., ORCID: 0000-0001-6914-983X

^b Assoc.Prof.Dr., Kırşehir Ahi Evran University, ORCID: 0000-0002-9895-7307

ABSTRACT

In addition to learning at the school, students are being able to take advantage of various areas that are suitable for education and training outside of the school boundaries and provide more enjoyable learning. In terms of social studies class in particular, such activities also hold an important place. The status study, one of the qualitative research patterns, was used in this study, which aimed to determine social studies teachers' awareness states, cognitive structures and case study for out-of-school learning. The study group constitutes 20 social studies teachers who work in secondary education institutions under the Ministry of National Education in the central district of Kirsehir province during the 2020-2021 school year. The data was collected through a semi-structured interview form and subjected to content analysis. It is evident from their response that teachers have had awareness of out-of-school learning, according to data obtained from the research. The teachers noted that with out-of-school learning activities, students' interest in the course increased and contributed at the point of efficient processing of the course. The teachers noted that with out-of-school learning activities, students' interest in the course increased and contributed at the point of efficient processing of the course. Teachers with knowledge that out-of-school learning activities are recommended in the social studies course teaching program provided examples of out-of-school learning environments where these activities can be held and also expressed the environments located in their city. The teachers who participated in the study expressed their participation in out-of-school learning activities and their contribution to the students, while the teacher stated that they faced many problems such as legal actions and time shortages during the implementation process.

Article Type
Research

Article Background
Received:
01.03.2022
Accepted:
21.04.2022

Key Words
Out-Of-School
Learning,
Teacher,
Social Studies
Teaching

To cite this article: Torun, Ü. & Yıldırım, T. (2022). A review of social studies teachers' awareness of out of school learning, their cognitive structure and practice status. *International Journal of Turkish Educational Sciences*, 10 (18), 222-249.

Corresponding Author: Ümmügülsüm Torun, e-mail: ummugulsum0420@gmail.com

* This study was derived from the master's thesis written by the first author under the supervision of second author. The study was conducted with the approval of the Kirsehir Ahi Evran University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee dated 25.12.2020 with protocol number 2020/05.

Giriş

Bilginin hızla gelişip arttığı ve teknolojinin çeşitli boyutlarıyla birlikte hayatımızın her alanına girdiği günümüzde, kendisine sunulanları sadece ezberlemekle yetinen bireylere değil bilginin çeşitli boyutlarını analiz edip sentezleyebilen ve elde ettiği bilgiler ile karşısına çıkan sorunlara çözüm önerileri getirebilenlere ihtiyaç duyulmaktadır (Çelik, Şenocak, Bayrakçeken, Taşkesenligil ve Doymuş, 2005). Öyle ki çağdaş toplumlarda nitelikli insan olmak için bilgiye ulaşan, ulaştığı bilgiyi yaşamında kullanan ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olabilmek ön plana çıkmaktadır (Çalışkan, 2009). Bu tür ihtiyaçlar öğretim programlarına hâkim olan geleneksel yaklaşımların terk edilmesinde oldukça etkili olmuştur. Öğretmen ve ders kitabının merkezde yer aldığı eğitim-öğretim süreçlerinin yerine öğrencilerin kendi öğrenmelerine olanak sağlayan, sorumluluk almalarına ve edindikleri bilgileri günlük hayatlarında uygulayabilmeleri için gerekli olan becerileri geliştirmelerini hedefleyen yeni yaklaşımlar benimsenmiştir. Bu yaklaşımda ezberden uzak düşünen, sorgulayan, araştıran ve çözüm önerileri sunabilen bireyler yetiştirmek temel hedefler arasındadır (Çelik vd., 2005; Karadeniz, Eker ve Burunsuz, 2015). Buradaki odak noktası öğrenci olup onu, pasif bir izleyici ve gözlemci konumundan çıkartarak öğrenme sürecinin içine çekmeyi hedefler. Öğrenci, zihinsel becerilerini kullanmaya, düşünmeye, öğrenilen bilgiler üzerinde yorum yapmaya ve süreç içerisinde çeşitli kararlar almaya teşvik edilir. Öğretmen ise bu süreçte öğrencileri yönlendiren, öğrenmeyi kolaylaştıran ve öğrencileriyle birlikte öğrenen kişi konumundadır (Kalem ve Fer, 2003; Aydede ve Kesercioğlu, 2012).

Yaşanan gelişmeler eğitim öğretim faaliyetlerinin okul binası ve sınıflar ile sınırlı kalmayıp her türlü okul dışı öğrenme ortamının eğitime katkı sağlayabileceği fikrini gündeme getirmiş ve öğrenme ortamlarının kapsamı okul dışı alanları da içine alacak şekilde genişletilmiştir (Saraç, 2017). Eğitim öğretim sürecinin okul binası sınırları içerisinde veya sınıf gibi kapalı alanlarda değil, okulun bahçesi gibi eğitime uygun alanlarda, çevrelerde ve kurumlarda yapılması genel olarak okul dışı öğretim olarak adlandırılmaktadır. Okul dışı öğretim sayesinde öğrenciler okul sınırları dışına çıkarak öğrenmelerini çevreyle etkileşim halinde, keşfederek ve gözlemleyerek daha aktif, etkili ve kalıcı bir şekilde gerçekleştirirler. Okul dışı öğrenme ortamı ilk olarak plansız ve gelişigüzel öğrenme olarak akıllara gelmektedir. Oysa ki okul dışı öğrenme ortamı; okul binasının sınırları dışında, belirli hedefler doğrultusunda düzenlenen, planlı ve programlı olarak gerçekleştirilen etkinlik ve gezilere denilmektedir (Bakioğlu, 2017; Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Yine de sınıfta ve okulda yapılan eğitime göre daha az kontrollü ve hayatın akışı içerisinde kendiliğinden geliştiği için sürprizlere açık bir öğrenme sürecidir (Tatar ve Bağrıyanık, 2012).

Okul dışı öğretim faaliyetlerinin öğrenme sürecinde birçok katkısı bulunmaktadır. Öncelikle öğrencinin merkeze alınması ve öğrenciye kendi yaşantısı yoluyla tecrübe kazandırılması hem öğretimi zevkli hale getirmekte hem de kalıcılığı artırmaktadır. Özellikle planlı ve programlı bir şekilde ilerleyen eğitim öğretime okulun dışının da dahil ediliyor olması öğrencilerin bilgiyi yerinde edinmesine, somutlaştırarak öğrenmesine geniş olanaklar sağlamaktadır (Türkmen, 2019). Sınıf dışında yapılan etkinlikler, öğrenciler üzerinde daha olumlu bir etki bırakmakta ve öğrenciler kendilerini daha rahat ifade edebilmekteler. Öğretmenler açısından da yapılan etkinliklerin sınırları genişlemekte ve öğrenci ile öğretmen arasındaki ilişkide hiyerarşik olmaktan öteye gitmektedir (Karakaş-Özür ve Şahin, 2017). Bunların yanı sıra okul

dışı eğitim öğrencilerin çevreyle etkileşim ve iletişime geçmelerini sağlayarak onların sosyalleşmesini sağlamakta, fiziksel ve zihinsel olarak da birçok konuda gelişmelerini sağlamaktadır (Bozdoğan ve Kavcı, 2016).

Bu bağlamda okul dışındaki etkinlikler, her öğrencinin kendi hızında bilgi edinmesine yardımcı olmakta, öğrenmeyi cesaretlendirmekte ve okuldaki eğitimi desteklemektedir. Okul dışı öğretim bireyin içinde var olduğu çevreyi tanınması ve araştırıp keşfederek etrafına uyumu kolaylaştırması açısından ilk olarak çevre eğitimi ile ön plana çıkmış ancak zamanla eğitim öğretim faaliyetleri için etkili bir yol olduğu düşünülerek matematik, iletişim, jeoloji, tarih, sosyal bilgiler ve politik bilimler gibi birçok alanda kullanılmaya başlanmıştır (Erten ve Taşçı, 2016; Yıldırım ve Yazıcı, 2017; Yazıcı ve Yıldırım, 2017). Eğitim ve öğretime dahil edilen okul dışı öğrenme etkinliklerinin hem öğretim sürecine hem de öğrencilere sağlamış olduğu katkıları göz önüne alındığında özellikle etkin ve aktif vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen bir ders olan sosyal bilgiler için önemli bir yere sahiptir. Okul dışı öğrenme ortamlarında gerçekleştirilen öğrenme etkinlikleri hem öğrenciler hem de öğretmenler için öğretimi zevkli hale getirmekte ve öğrencilerin sosyal birer vatandaş olarak yetiştirilmesine önemli katkılar sağlamaktadır (Alaca ve Yıldırım, 2018; Topçu, 2017).

Okul dışı öğrenme ortamları, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın kapsamı içinde yer alan konular ve öğrencilere kazandırılması planlanan kazanımlar doğrultusunda öğrencilerin kendi yaşamış oldukları çevredeki üretimi, sanatı ve kültürel faaliyetleri keşfetmesine olanak sağlayan ortamlar olarak ifade edilmiştir. Öğrenciler bu ortamlarda gerçekleştirilen etkinlikler aracılığıyla yaşadıkları bölgede yer alan bitki ve hayvan türlerini, bölgeye has özellikleri tanımakta, yaparak ve yaşayarak daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Yine programın uygulanması esnasında dikkat çekilecek hususlar bölümünde okul dışı sosyal bilgiler eğitiminin yapılacağı ortamlar "okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir" şeklinde açıklanmıştır (MEB, 2019; MEB, 2018: 10). MEB (2019: 4) okul dışı öğrenme ortamları kılavuzunda ise okul dışı öğrenme ortamlarını şu şekilde vermiştir:

- Devlet kurumlarına ait tüm müzeler ile tescilli özel müzeler,
- Kamu kurumlarına ait bilim ve sanat merkezleri,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenmiş tarihi ve kültürel alanlar,
- Kamu kurumlarına ait kütüphaneler ile edebiyat müze kütüphaneleri,
- Doğal sit alanları ve öğren yerleri,
- Teknoparklar,
- Ziyarete açık endüstriyel kuruluşlar,
- Üniversiteler,
- Millî, tematik park ve bahçeler.

Literatürde okul dışı öğrenme ortamları için daha kapsamlı listelere ulaşılabilmektedir. Örneğin planetaryumlar, tarihsel alanlar, botanik bahçeler, sergiler, hayvanat bahçeleri, akvaryumlar, sanayi, bilim merkezleri ve müzeler ön plana çıkanlar arasındadır. Bunların dışında gençlik kulüpleri, hastaneler, sağlık merkezleri, parklar, fabrikalar, sivil toplum örgütleri, internet, radyo vb. gibi yerlere de planlı ve programlı öğrenme etkinliği düzenlendiği takdirde okul dışı öğrenme ortamı olarak değerlendirilmektedir. Alan yazın da okul dışı öğrenmeye ve ortamlarına yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde yerel tarih (Akçalı, 2007, 2013; Arslan, 2015; Oran, 2013; Örtten, 2008; Özdemir, 2016), sözlü tarih (Doğan, 2015; İncegül, 2010; Kabapınar, 2014, 2015; Kaplan, 2005; Kaya, 2013; Küpüç, 2014; Sarı, 2006, 2007;), tarihsel çevrenin kullanımı ve alan gezileri (Çulha, 2006, 2015; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015; Dinç ve Üztemur, 2017; Şimşek, 2015), müze eğitimi (Akmehmet, 2008; Ata, 2002, 2015; Dinç ve Üztemur, 2017; Turan, 2015; Yeşilbursa, 2006;), gibi alanların yanı sıra öğrencilerin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki farkındalık düzeylerine ilişkin (Aktın, Karakuş ve Sağlam, 2013; Dinç, Erdil ve Keçe, 2011) birçok çalışmaya rastlanılmaktadır. Ancak sosyal bilgiler öğretimi konusunda yapılan çalışmalarda okul dışı öğrenme kapsamında yer alan başlıklar genel olarak tek tek ele alınmıştır. Bu çalışmada ise sosyal bilgiler öğretimi dersinde okul dışı öğrenme etkinliklerinin bütününe odaklanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının okul dışı öğrenme uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi de önem taşımaktadır. Süreç içerisinde yer alan öğretmenlerin okul dışı öğrenme etkinlikleri konusunda sahip oldukları bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve uygulamaya yönelik bakış açıları ile öğretmenlik mesleği için eğitim alan adayların okul dışı öğrenme konusundaki bakış açıları değerlendirilmelidir. Elde edilen sonuçlara göre de okul dışı öğrenme etkinlikleri kapsamında gerekli olan iyileştirmeler yapılmalıdır. Bu bağlamda araştırmanın amacı; sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğretime yönelik farkındalık durumlarını, bilişsel yapılarını ve uygulama durumlarını belirlemektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların kendi doğal akışı içerisinde gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışmalarında amaç durumların anlaşılır bir şekilde değerlendirilmesi ve ortaya çıkarılmasıdır (Yin, 2017).

Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu; 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kırşehir ili merkez ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaöğretim kurumlarında görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırması açısından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 123).

Çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik özellikleri aşağıda yer alan tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

Kişisel Bilgiler		f	%
Cinsiyet	Kadın	6	30
	Erkek	14	70
	Toplam	20	100
Mesleki Kıdem	0-5 yıl	1	5
	6-10 yıl	1	5
	11-15 yıl	2	10
	16 yıl +	16	80
	Toplam	20	100
Mezun Olunan Fakülte	Eğitim Fakültesi	17	85
	Fen Edebiyat Fakültesi	2	10
	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi	1	5
	Toplam	20	100
Mezun Olunan Branş	Sosyal Bilgiler	10	50
	Tarih	8	40
	Coğrafya	1	5
	Diğer (Sınıf Öğretmenliğinden Yan Dal ile Sosyal Bilgilere Geçiş)	1	5
	Toplam	20	100
Okul Dışı Öğretime Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alma Durumu	Evet	9	45
	Hayır	11	55
	Toplam	20	100

Tablo 1'e bakıldığında araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin %70'i erkek öğretmen %30'u ise kadın öğretmen katılımcıdan oluşmaktadır. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine bakıldığında ise %80'lik bir oranla on altı yıldan fazla bir zaman diliminde mesleklerini icra ettikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %85'i Eğitim Fakültesi mezunu, %10'u Fen Edebiyat Fakültesi mezunu iken %5'i ise Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi mezunudur. Mezun olunan branş bazında değerlendirildiğinde ise %50 oranında sosyal bilgiler mezunu öğretmen araştırmaya katılırken, %40 tarih bölümü mezunu, %5'lik oranla ise coğrafya ve diğer bölüm mezunu öğretmenler katılımcılar arasında yer almaktadır. Öğretmenlerin %55'i okul dışı öğretime yönelik hizmet içi eğitim alma durumuna hayır

cevabını verirken %45'i hizmet içi eğitim aldığını (evet) ifade etmiştir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada verileri elde etmek için öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken konu ile ilgili alan yazın incelenmiş ve elde edilen veriler ışığında görüşme formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan görüşme formu uygulama öncesinde üç farklı uzman tarafından değerlendirilmiştir. Alınan uzman görüşleri doğrultusunda görüşme soruları üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu açık uçlu 9 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analiz edilmesinde içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır. İçerik analizinde esas hedef elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde daha derinlemesine bir işlem yapılır ve daha önce fark edilmeyen kavram, ilişkiler ve temalar fark edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 242).

İçerik analizinde verilerden çıkan kavramlara göre kodlamalar oluşturulmuştur. Kodlamalar oluşturulurken araştırmacının amacına uygun olacak önemli kısımlar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan yorumların desteklenmesi ve öğretmenlerin görüşlerinin ortaya koyulması amacıyla görüşülen öğretmenlerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Bulgular ve yorum kısmında, öğretmenlerin soruya vermiş oldukları cevaplar Ö1, Ö2.....Ö20 şeklinde belirtilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlilik

Araştırmacı, çalışmada elde etmiş olduğu sonuçların inandırıcılığını artırmak amacıyla geçerlik ve güvenirlilik yöntemlerini kullanmıştır. Nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu biçimiyle ve mümkün olduğunca tarafsız bir şekilde gözlemesini ifade etmektedir. Toplanan verilerin ayrıntılı bir şekilde sunulması ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığına dair bilgileri ifade etmesi nitel bir araştırmada geçerliğin önemli kıstasları arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018:270). Nitel çalışmalarda güvenirlilik ise veri setlerinin birden fazla kodlayıcı tarafından incelenerek karşılaştırılan sonuçlar arasındaki kararlılık anlamına gelmektedir (Creswell, 2020:255). Bu doğrultuda elde edilen veriler araştırmacı ve uzman tarafından incelenmiştir. Güvenirlilik için araştırmacı ve uzman tarafından yapılan kodlamalar üzerinde bütün karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek, araştırmacının (iç) güvenirliliği Miles ve Huberman'ın (1994: 64) formülü (yani, Güvenirlilik = Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) kullanılarak hesaplanması yapılmıştır. Yapılan bu araştırmaya özgü olarak gerçekleştirilen güvenirlilik çalışmasında toplamda %93 oranlarında bir uzlaşma (güvenirlilik) sağlanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilmiş olan veriler tarafsız bir şekilde incelenmiş ve olduğu gibi aktararak geçerlik artırılmıştır.

Etik ile İlgili Hususlar

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Çalışma gönüllülük esasına göre yürütülmüştür. Araştırma öncesi Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu’ndan, 25.12.2020 tarihli 2020/05 Protokol Numarası ile etik izin alınmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yönelik farkındalık durumlarını, bilişsel yapılarını ve uygulama durumlarını tespit etmek hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda elde edilen bulgulara göre aşağıda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Farkındalık Durumları

Öğretmenlere okul dışı öğrenme kapsamında farkındalık durumlarına yönelik sorular sorulmuş ve vermiş oldukları cevaplar Tablo 2. de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Okul Dışı Öğrenmenin Ne Anlam İfade Ettiğine Yönelik Görüşleri

Ana Tema	Alt Tema	f	%
Okul Sınırları Dışında Öğrenme	Öğretim programına uygun olarak okul binası dışında yapılan öğretim faaliyetleri	8	22
	Müzelerde, bilim ve sanat merkezlerinde yapılması	4	11
	Doğal, tarihi ve kültürel mekanlarda yapılması	4	11
	Kütüphanelerde yapılması	3	8
Hayat Boyu Öğrenme	Ölene kadar öğrenme	3	8
	Hayatın her kademesinde öğrenme	2	6
	Öğrenmenin yaşı, sınırı, mekânı ve zamanının olmaması	2	6
Aktif Öğrenme	Yaparak ve yaşayarak kalıcı öğrenme	4	12
	Somut yaşantı sağlayan öğrenme	2	6
Çevre ile Öğrenme	Aile içerisinde aile büyüklerinden öğrenme	2	6
	Çevre ve aile ile öğrenme	1	3
	Toplam	5	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar neticesinde genel olarak okul

dışı öğrenmeye yönelik farkındalık sahibi oldukları görülmüştür. Katılımcıların okul dışı öğrenmeye yönelik vermiş oldukları yanıtlar incelenmiş ve belirli temalar altında toplanmıştır. Bu temaların neler olduğuna bakıldığında şu dört başlık öne çıkmış ve öğretmenler okul dışı öğrenmeyi “*okul sınırları dışında öğrenme, hayat boyu öğrenme, aktif öğrenme ve çevre ile öğrenme*” şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğretmenler okul dışı öğrenmeyi öğretim programına ve müfredata uygun olarak okul sınırları dışında gerçekleştirilen faaliyetler veya öğrenmeler şeklinde tanımlamışlardır. Katılımcılar eğitim ve öğretimin okulla sınırlı tutulmasının doğru olmadığını veya eksik öğrenmelerin gerçekleşeceğini ifade etmişlerdir. Bu konuda Ö10 “*Okul dışı öğrenme; eğitim öğretim süreci içerisinde öğretim programına uygun olarak okul binası dışında yapılan öğretim faaliyetleridir.*” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Öğretmenlerin bir kısmı okul dışı öğrenmeyi hayat boyu süren öğrenme olarak tanımlamıştır. Öğretmenlere göre öğrenme hayatın her kademesinde, her alanında zaman, mekân ve sınır tanımayan bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu konuda Ö12 ifadelerini şu şekilde belirtmiştir “*Sosyal, toplumsal demektir. Sosyal bilgiler hayatın ta kendisidir. Öğrenme hayatın her alanında gerçekleşmektedir. Öğrenme anne karnında mezara kadar süren bir süreçtir. Sınır, mekân ve zaman yoktur.*”

Sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenmenin sosyal bilgiler dersi için önemli ve gerekli olduğunu, sosyal bilgilerin okul dışı öğrenmeye uygun bir ders olduğunu, okul dışı öğrenme ile okulun fiziki imkanlarından yararlanılmadığı süreçlerde öğrencilere somut yaşantılar kazandıran faaliyetler içerdiğini ve yaparak yaşayarak eğlenceli bir ortamda kalıcı öğrenmelerin gerçekleşeceğini ifade etmişlerdir. Bu konuda Ö18 şu şekilde ifade dile getirmiştir.

“Yani görerek öğrenmenin daha kalıcı olacağını düşünüyorum. Mesela biz Çanakkale savaşlarını anlatırken veya Sarıkamış’ ı anlatırken Çanakkale de iki yüz elli bin kişi öldü diyoruz, Sarıkamış’ ta elli altmış bin kişi şehit oldu diyoruz kuru bilgiyi verdiğimiz zaman çocukta çok fazla bir duygu yüklenmiyordur muhtemelen ama Çanakkale’ ye gidip o şehitliği gösterdiğinizde veya Sarıkamış’ ta o soğuk havayı çocukların tattığında beyaz ölümün ne demek olduğunu daha iyi anlayacaklarını en azından empati yapma şansları olacağından dolayı konuyu daha iyi anlayacaklarını o duyguyu daha iyi alacaklarını düşünüyorum.” (Ö18)

Bazı öğretmenler ise okul dışı öğrenmeyi öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgilere çevre ve evde ailesinin desteği ile katkı sağlayacağı görüşündedir. Öğretmenler aile içerisinde yer alan aile büyüklerinin kendi dönemlerine ait düğünleri, bayramları anlatmalarını kastederek aslında okul dışı öğrenme kapsamında yer alan sözlü tarih yöntemine de vurgu yapmışlardır. Bu konuda Ö5 görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir;

“Okul dışı öğrenme yani eğitim sadece okulun içerisinde değil okulun dışında da ailede çok önemli faktör eğitimde onların desteğini almamız lazım artı okul dışı derken mesela konularımız içerisinde geçen konular mesela ne olabilir kültürümüz konusu var beşinci sınıfta okul dışında nasıl öğrenebilir büyüklerinden dedesinden annesinden, işte bayramlarımız var, düğünlerimiz, cenaze, folklor ne biliyim yemeklerimiz falan bu noktalarda ailenin desteği olması lazım....” (Ö5)

Genel olarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeye yabancı veya uzak olmadıkları görülmüştür. Ancak bir tane öğretmen okul dışı öğrenmeyi farklı bir şekilde

tanımlamıştır. Ö3 okul dışı öğrenmeyi “ *Aile ile öğretmenin yine okulda yaptıklarını evde kontrol etmeleri, takip etmeleri*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlere “Okul dışı öğrenme etkinliklerinin sosyal bilgiler dersinin işlenişine ne gibi katkıları olabilir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan görüşler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerinin Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişine Ne Gibi Katkıları Olabileceğine Dair Katılımcıların Görüşleri

Ana Tema	Alt Tema	f	%	
Dersin İşlenişine Katkısı	Derse karşı ilgi, istek, merak ve katılım artar	5	14	
	Soyut kavramları somutlaştırır	5	14	
	Öğrenme kolaylığı sağlar	4	11	
	Öğrenme zevkli hale gelir	4	11	
	Öğrenme alanı genişler	1	3	
	Konuların pekişmesini sağlar	1	3	
Öğrencilere Katkısı	Kalıcı öğrenme sağlar	9	25	
	Yaparak ve yaşayarak daha iyi öğrenme gerçekleşir	3	8	
	Öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağlar	1	3	
	Gözleme, araştırma ve yaşayarak tecrübe sahibi olmalarını sağlar	1	3	
	Günlük yaşamla bağlantı kurmalarını sağlar	1	3	
	Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirir	1	3	
	Toplam		36	100

Tablo 3’e bakıldığında öğretmenlerin okul dışı öğrenme etkinliklerinin sosyal bilgiler dersinin işlenişine katkılarını iki tema altında değerlendirdikleri görülmektedir. Bu temalar şu şekildedir; dersin işlenişine katkısı ve öğrencilere katkısı. Öğretmenler okul dışı öğrenme etkinliklerinin sosyal bilgiler dersi için çok önemli olduğunu ve okul dışı eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal bilgilerin hayatla iç içe bir ders olduğunu ve insana dayalı bir ders olduğu için okul dışı öğrenmenin sosyal bilgiler dersi için önemli bir yere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler okul dışı öğrenme etkinliklerinin %14’ lük bir oranla derse karşı ilgi, istek, merak ve katılımı artırdığını, aynı oranla soyut kavramları somutlaştırdığını görüşlerinde dile getirmişlerdir. Bu konu da Ö10 “*Okul dışı öğrenme; sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarının ve öğretim programında verilen kazanımların gerçekleşmesini sağlar. Derse ilgi, istek ve merakı artırarak bilgilerin kalıcı olmasını sağlar.*” şeklinde görüşünü dile

getirmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenme etkinliklerinin %3' lük bir oranla öğrenme alanını genişleteceğini ve aynı oranla konuların pekişmesine katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Bu konu da Ö3 ifadelerini şu şekilde dile getirmiştir.

"Tabi ki pekiştiriyorlar, konuları daha çok pekiştiriyorlar artı etkinlik yaparak yani eski sistemde konuyu yazdırıp al buna çalış gel demek biraz olmuyor ama çocuklara etkinlik şeklinde verilince daha çok isinıyorlar ve katılımları da oluyor ve öğrenmede o şekilde daha kolay oluyor." (Ö3)

Sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenme etkinliklerinin derse sağlamış olduğu katkıları dile getirirken öğrenciler üzerinde de çok önemli bir etkiye sahip olacağını ifade etmişlerdir. Öğretmenler okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilerde (%25) kalıcı öğrenmeler gerçekleştireceğini ve öğrencilerin (%8) yaparak ve yaşayarak daha iyi öğrenme gerçekleştireceklerini ifade etmişlerdir. Bu konu da görüşünü dile getiren Ö18 şu ifadelerde bulunmuştur. "Çok büyük katkısı olur bizimki sosyal bilgiler yani insana dayalı konular var, içinde coğrafya var, yer yer psikoloji var ve tarih var şimdi bunlar görerek öğrenildiği zaman daha kalıcı bir öğrenme olacağını düşünüyorum."

Öğretmenler okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrencilerin (%3) günlük yaşamla bağlantı kurmalarını kolaylaştıracağını, sosyalleşmelerine katkı sağlayacağını, öğrencilerin düşünme becerilerini geliştireceğini ve gözleme, araştırma ve yaşayarak tecrübe sahibi olacaklarını ifade etmişlerdir. Bu konu da Ö13 "Sosyal bilgiler toplumla ilgili konuları içerdiği için bu dersin temelinde öğrencilerimizin sosyalleşmesi amaçlanmaktadır. Bu yüzden toplum içinde gözlemleyerek, araştırarak, yaşayarak tecrübe sahibi olması öğrencilerimizin sosyalleşmesine olumlu katkı sağlayacaktır." şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Öğretmenlere "Okul dışı öğrenme etkinlikleriyle öğrencilere hangi bilgi ve beceriler kazandırılabilir?" sorusu yöneltilmiş ve alınan görüşler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Okul Dışı Öğrenme Etkinlikleri ile Öğrencilere Hangi Bilgi ve Becerilerin Kazandırılabilmesine Dair Katılımcıların Görüşleri

Ana Tema	Alt Tema	f	%
Bilgi	Tarihi, doğal ve kültürel güzellikleri tanır	6	23.0
	Aktif öğrenme gerçekleşir	5	19.2
	Kalıcı izli öğrenme gerçekleşir	2	7.6
	Sosyalleşme artar	2	7.6
	Öğrencinin bakış açısı gelişir, öğrencinin gelişimine katkı sağlar	2	7.6
	Soyut kavramları somutlaştırır	1	3.8
	Kendi öğrenmelerini gerçekleştirirler	1	3.8
	Topluma uyum sağlamaya katkı sağlar	1	3.8
Beceri	Mekân algılama	1	3.8
	Harita okuryazarlığı	1	3.8
	Araştırma	1	3.8
	Eleştirel düşünme	1	3.8
	İletişim	1	3.8
	Gözlem	1	3.8
	Toplam	26	100

Öğretmenler okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrencilerin derse karşı ilgilerinin artacağını, sosyal bilgiler dersinin yaşamla ne kadar iç içe bir ders olduğunu, çevresine karşı farkındalık kazanacağını, çevresinde var olan sorunlara çözüm önerileri getirebileceği konusunda katkı sağlayacağını görüşlerinde dile getirmişlerdir.

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenler okul dışı öğrenme etkinlikleriyle öğrencilere hangi bilgi ve becerilerin kazandırılacağına dair belirtmiş oldukları görüşlerde bilgi boyutunda en çok öğrencilerin tarihi, doğal ve kültürel güzellikleri tanıyacağını ve aktif öğrenme gerçekleşeceğini ifade etmişlerdir. Bu konu da Ö8 şu ifadeleri belirtmiştir:

“Hayat aslında bir öğrenme alanı bunu dört duvar arasına sıkıştırmak anlamsız yani vermek istediğimiz ya da öğretmek istediğimiz bilgiler dediğim gibi gezilen yerler görülen yerler işte çocuklara özellikle mekân ve zaman kavramını anlatılırken gezilerden faydalanabileceği gibi belgesellerden faydalanabileceğini düşünüyorum. Ne öğretebiliriz tarihi mekân, tarihi yer bu kazanımları verebiliriz çocuklara onun dışında ülkemizin tarihi doğal güzelliklerini yapacağımız gezilerle ya da işte onların izleyebileceği belgesellerle ya da aileleriyle çıkabilecekleri gezilerle kazanabileceklerini düşünüyorum.”
(Ö8)

Sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrencilerin %3,8’lik bir oranla kendi öğrenmelerini gerçekleştireceklerini, soyut kavramları somutlaştıracaklarını ve topluma uyum sağlama konusunda katkı sağlayacağını görüşlerinde belirtmişlerdir. Bu konu da Ö19

görüşünü dile getirmiştir." Yaşamın içinde öğrenmeyi sağlar, kendi öğrenmelerini gerçekleştirmeyi sağlar, iletişim becerilerini geliştirir, sosyalleşirler."

Öğretmenler beceri boyutunda daha az görüş belirtmişlerdir. %3,8'lik oranla mekânı algılama, harita okuryazarlığı, araştırma, eleştirel düşünme, iletişim ve gözlem becerileri konusunda katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Genel olarak öğretmenler beceri boyutunda daha az değerlendirme yapmışlardır. Bu konuda Ö2'nin ve farklı bir yorumda bulunan Ö3'ün ifadeleri şu şekildedir:

"Mesela hocam, tarihi kültürel değerlerimiz kazandırılabilir, bir müze gezisi yapabiliriz oradaki mesela Anadolu medeniyetlerini, Anadolu uygarlıklarını öğretebiliriz Anadolu medeniyetleri müzesine götürerek. Onun haricinde yön bulma olabilir, haritalarla ilgili bir şey olabilir, mekânı algılama becerisi olabilir. Aklıma bunlar geliyor daha çok. Otantik öğrenmede olabilir bunu da ekleyebilirim." (Ö2)

' Okul dışı öğrenme etkinlikleriyle ben genellikle sosyal bilgilerin konularını öğrenmelerini yani okulda anlattığım sosyal bilgiler dersini öğrenmeleri için uğraşıyorum." derken, Ö14 *" Mekâna göre değişir; müze ise öğrendiğini canlı görme, kütüphane vs. ise uyulması gereken kurallar, rafineri gibi sanayi kuruluşları ise işleyiş hakkında fikir sahibi olma gibi."* (Ö3)

Öğretmenler genel bir değerlendirme yaparken Ö1 okul dışı öğrenme etkinliğinin sadece test çözmekten ibaret olduğunu çok fazla etkinliğe yer verilmediğini ifade etmiştir. *" Okul dışı etkinlik sadece test çözmekten ibarettir. Çok fazla etkinlik yok. Ne kadar test çözersen o kadar okul dışı etkinlik olarak adlandırılıyor. Öğrenciler ödevi ailelere yaptırıyor."*

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul Dışı Öğrenmeye Dair Bilişsel Yapıları

Öğretmenlere okul dışı öğrenme konusunda bilişsel yapılarına yönelik sorular sorulmuş ve vermiş oldukları cevaplar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılabilecek Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Nereler Olacağına Dair Katılımcıların Görüşleri

Alt Tema	f	%
Müzeler	12	26.6
Konuya uygun çevre de gezi gözlem eylemleri	6	13.3
Kütüphaneler	5	11.1
Ören yerleri	4	8.8
Tarihi mekân ve yapılar	4	8.8
Konuyla ilgili kurum ve kuruluşlar	4	8.8
Yaşadığımız her yer	4	8.8
Fabrika ve tesisler	2	4.4
Sinema, tiyatro	1	2.2
Camii, medrese	1	2.2
Huzurevi ziyaretleri	1	2.2
Eski yerleşim yerleri	1	2.2
Toplam	45	100

Tablo 5'e bakıldığında öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına dair bilişsel yapılarının oldukça yüksek olduğu konusunda bir değerlendirme yapılabilir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek okul dışı öğrenme ortamları konusunda ülkemizin çok şanslı olduğunu, birçok tarihi ve doğal güzelliklere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Tabloya bakıldığında öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplarda %26,6'lık bir oranla müzeler çoğunluktadır. Öğretmenler derste işlenen konuya göre ziyaret edilen müzelerde öğrencilerin görerek ve dokunarak daha kalıcı bir bilgiye ulaşacaklarını ve derse karşı olan ilgilerinin de artacağını ifade etmişlerdir. Bu konu da Ö8 şu ifadeleri dile getirmiştir.'

"Müzeler olabilir, ören yerleri olabilir, tarihi doğal güzelliklerimizin sergilendiği yerler olabilir yani bu konuda bizim ülkemiz gerçekten zengin bir ülke. Gerek tarihi süreç baza alındığında biliyorsunuz Anadolu bir sürü medeniyete ev sahipliği yapmış bir coğrafya aynı zamanda doğal güzelliklerinde çok fazla olduğu bir yerleşim yeri tarih boyunca insanların tercih ettiği o nedenle ülkemiz bu konuda oldukça şanslı, öğrencilerimizde şanslı..." (Ö8)

Öğretmenlerin bu soruya vermiş oldukları cevaplardan elde edilen sonuca göre okul dışı öğrenme ortamlarını bildikleri ve bu cevapların MEB'in yayınladığı Okul Dışı Öğrenme Ortamları Kılavuzunda (2019) bahsedilen okul dışı öğrenme ortamlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Öğretmenlerin çoğunluğu verdikleri cevaplarla bu kılavuzda yer alan okul dışı öğrenme ortamlarına ifadelerinde yer vermişlerdir. Bu konu da Ö14 " Müzeler, kütüphaneler, tarihi ve kültürel mekanlar vb." şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Öğretmenler sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek okul dışı öğrenme ortamlarına genel olarak tarihi, kültürel ve sosyal ortamlardan örnekler verirken % 13,3'lük bir oranla coğrafi

ortamlara (konuya uygun çevre de gezi gözlem eylemleri) da değinmişlerdir. Bu konu da Ö12 " Kır gezileri, diğer şehirlere yapılan gezi turları, çocuğun tatile gidip farklı şeyleri görmesi. Öğrencinin gezip görmesi gerekir..." şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenler sosyal bilgiler dersinin yaşamla bir bütün olduğunu ve öğrencileri hayata hazırladığını ifade ederek okul dışı öğrenme ortamları olarak %8,8'lik oranla yaşadığımız her yer cevabını vermişlerdir. Bu konu da Ö6 " Bence her yer çünkü sosyal bilgiler alanı geniş bir ders. Tarih olarak müzelere götürebilirsin eski yerleşim yerlerini gezdirebilirsin, ören yerlerini gezdirebilirsin. Coğrafi olarak bir dereyi gösterebilirsin, bir nehri gösterebilirsin her yeri gösterebilirsin yani dağ tepeyi gösterebilirsin bunların hepsini örnek verebilirsin." şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek okul dışı öğrenme ortamlarına dair genel olarak bilişsel yapıları iyidir ancak bir tane öğretmenin bu konu da biraz eksik veya yanlış bilgiye sahip olduğunu görmekteyiz. Ö3 " Kütüphaneler olabilir, evde internetten ailenin kontrolü ile ödevler araştırabilir başkada bildiğim bu kadar." şeklinde cevap vererek elde ettiğimiz sonucu destekler nitelikte cevap vermiştir.

Öğretmenlere "Bulduğunuz şehirde okul dışı öğrenme etkinlikleri yapabileceğiniz ortamlar nerelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve alınan görüşler Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6. Buldukları Şehirde Okul Dışı Öğrenme Etkinlikleri Yapabilecekleri Ortamların Nereler Olabileceğine Dair Katılımcıların Görüşleri

Alt Tema	f	%
Cacabey Camii ve Medresesi	12	23.5
Müzeler (Kırşehir Müzesi, Kaman Arkeoloji Müzesi, Neşet Ertaş Müzesi)	11	21.5
Ahi Evran Camii	7	13.7
Kaman Japon Bahçesi	5	9.8
Neşet Ertaş Kültür Merkezi	3	5.8
Kütüphaneler	3	5.8
Barajlar (Hirfanlı Barajı, Çuğun Barajı)	3	5.8
Kızılırmak	2	3.9
Yunus Emre Türbesi	2	3.9
Tarihi Eserler	2	3.9
On Altı Büyük Türk Devletinin Kurucularının Heykellerinin Olduğu Yer	1	1.9
Toplam	51	100

Tablo 6 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin buldukları şehirde okul dışı öğrenme etkinlikleri yapabilecekleri ortamlara dair genel bir bilgi seviyesine sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenler buldukları şehirde gerek derslerinde uygulamış oldukları

etkinliklerde gittikleri yerleri gerekse okul dışı öğrenme etkinliklerinin yapılabileceği mekanlara, alanlara veya doğal güzelliklerin olduğu yerlere dair örnekleri görüşlerinde dile getirmişlerdir.

Öğretmenler %23,5'lik oranla buldukları şehirde okul dışı öğrenme etkinliklerinin yapılabileceği ortam olarak Cacabey camii ve medresesini örnek vermişlerdir. Daha sonra %21,5'lik bir oranla ise müzeler 'i (Kırşehir Müzesi, Kaman Arkeoloji Müzesi, Neşet Ertaş Müzesi) örnek vermişlerdir. Bu konu da Ö8 " *Neşet Ertaş müzesi var, yine kültür ve turizm bakanlığımıza ait bir tane müzemiz var, yine Cacabey medresesi var mesela öğrencilerimizle zaman zaman gidiyoruz. Kale de tarihi eserler var Selçuklu döneminden kalma yine Kaman' da bir arkeoloji müzesi var...*" şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri bir önceki soruda vermiş oldukları cevaplara benzer şekilde okul dışı öğrenme etkinliklerinin yapılabileceği ortamlar için genel olarak tarihi, kültürel ve sosyal ortamlara daha çok örnek vermişlerdir. Ancak %5,8 'le *Barajları* örnek verirken %3,9 ile de *Kızılırmak'ı* örnek vermişlerdir. Bu konu da Ö6 " *Kaman' a götürülebilir çok güzel arkeolojik kazı alanı var. Kızılırmak gösterilebilir...*" şeklinde ifadesini belirtmiştir.

Öğretmenlere "Sosyal bilgiler öğretim programında okul dışı etkinlikler önerilmekte midir?" sorusu yöneltilmiş ve alınan görüşler Tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Okul Dışı Etkinliklerin Önerilmekte Olup Olmadığına Dair Katılımcıların Görüşleri

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
Kadın	5	27.7	1	100
Erkek	13	72.3	-	-
Toplam	18	100	1	100

Tablo 7'ye bakıldığında elde edilen verilere göre araştırmaya katılan 6 kadın öğretmenden 5 tanesi programda okul dışı etkinliklerin önerildiğini ifade ederken, 1 tanesi önerilmediğine yönelik görüş belirtmiştir. Erkek öğretmenlerden ise 14 katılımcıdan 13 tanesi önerildiğini belirtirken, 1 tane öğretmen bu konuda bilgisinin olmadığını ifade etmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplardan büyük bir çoğunlukla sosyal bilgiler öğretim programında okul dışı öğrenme etkinliklerinin önerildiği konusunda bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Öğretmenler programda önerilen okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrencilerin birçok kazanımı elde etmeleri konusunda katkı sağlayacağı fikrindedirler. Bu konu da Ö13 " *Evet önerilmektedir. Okul dışı etkinliklerimiz olmazsa olmazlarımızdandır. Çocuklarımızın toplumsallaşması için verilmesi gereken en önemli kazanımlardandır.*"

Sosyal bilgiler öğretim programında okul dışı öğrenme etkinliklerinin önerildiğini fakat doğrudan gezi gözlem şeklinde değil de dijital platforma yönlendirme olduğunu söyleyen Ö6 şu şekilde görüşünü ifade etmiştir:

“Aslında önerilmekte ama ben daha çok kitaplarımızda şunu görüyorum müzeleri sanal olarak gezin diye adresler veriyorlar sanal tur adresleri var şu müzeyi şu adresten ziyaret edebilirsiniz şeklinde sanki daha çok böyle gezmeye direk gitmeye değil de internet üzerinden bir şeye yönlendirme var gibi. Direk gezilse daha iyi olur belki bizim için şehir olarak imkânımız daha fazla alıp çocukları gidebilirsin ama bir İstanbul’da ulaşımından dolayı gitmek daha zor belki onlar düşünüldüğü için kitaplara internet adresleri konuluyor olabilir.” (Ö6)

Öğretmenlerin geneli programda okul dışı öğrenme etkinliklerinin önerildiğini fakat sadece teoride kaldığını, ders saatlerini az olduğunu, imkânların kısıtlı olduğunu, prosedürlerin uygulama konusunda zorluklar çıkardığını ve sosyal bilgilere diğer derslere oranla daha az önem verildiğini ifade etmişlerdir. Bu konu da Ö15 ve Ö1’in görüşleri şu şekildedir:

“Önerilmektedir. Ancak yasal mevzuatlar, ekonomik etkenler vs. prosedürlerin biraz gevşetilmesi lazım. Bu prosedürlerden dolayı çoğu öğretmenimiz bu faaliyetleri tam olarak yapamamaktadır. Örneğin Hirfanlı barajına öğrencilerimizi götürmek istesek önümüze birçok engel çıkmakta mesela gideceğimiz arabanın yaşı, sigortası vs. gibi unsurlar, bu tür öğrenme etkinliğini kısıtlamaktadır. Bu yüzden bu tür etkinliği maalesef çok fazla yapamadım. Sadece Mucur’ da çalışırken Badem pınarı su fabrikasına götürmüştüm. Seri üretimi (sanayi inkılabını) anlatmak için.” (Ö15)

“Önerilmektedir, fakat genelde sınava yönelik çalışma olduğu için fazla uygulanamıyor. Velilerin önem verdiği dersler Türkçe, matematik ve fen dersleridir. Sosyal Bilgiler fazla önemsenmiyor. Sınav katsayısı düşük olduğu için aileler fazla önem vermiyor, uygulamalar yapılmıyor. Beden eğitimi ve resim derslerine katılım olmuyor, sadece not verme oluyor. Sosyal bilgiler ise sınavda çıktığı için biraz önemseniyor.” (Ö1)

Araştırmaya katılan 20 sosyal bilgiler öğretmeninden iki tanesi diğer öğretmenlerin aksine farklı ifadelerde bulunmuştur. Öğretmenlerden bir tane kadın öğretmen önerilmediğini ifade ederken, bir tane erkek öğretmende tam olarak bilmediğini ifade etmiştir. Ö7 “ Biz üniversite okurken önerilmişti çok önemli bir yöntem olarak da öğretilmişti özellikle müze gezmesi. Şimdiki programı çok incelemedim ama biz okurken bize çok önerilmişti. Milli eğitim programında hayır okul dışı öğrenme yok çok fazla ben rastlamadım.” şeklinde görüşünü ifade ederken, Ö2 “ Gezi gözlem becerisi var mı tam olarak aklımda değil ama mekânı algılama becerisi harita okuryazarlığı bunlar yer alıyordu. Onunda herhalde öğretim programında yeri vardır tam olarak bilmiyorum ama.” diyerek görüşünü belirtmiştir.

Öğretmenlere “Okul dışı öğrenme etkinlikleri sosyal bilgiler dersinin hangi öğrenme alanları/ kazanımları ve konuları ile ilişkilendirilebilir?” sorusu yöneltilmiş ve alınan görüşler tablo 8’ de verilmiştir.

Tablo 8. Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerinin Sosyal Bilgiler Dersinin Hangi Öğrenme Alanları / Kazanımları ve Konuları ile İlişkilendirilebileceğine Dair Katılımcıların Görüşleri

Ana Tema	Alt Tema	f	%
Öğrenme Alanı	Kültür ve Miras	7	26,9
	İnsanlar Yerler ve Çevreler	2	7,6
	Birey Toplum	2	7,6
	Bilim Teknoloji ve Toplum	1	3,8
Konular	Hak ve Sorumluluklarımız	2	7,6
	Anadolu ve Mezopotamya Uygarlıkları	1	3,8
	Yeryüzü Şekilleri	1	3,8
	İklim	1	3,8
	Şehrimizdeki Osmanlı İzleri	1	3,8
Sosyal Bilgilerin Tamamı	Sosyal Bilgilerin Bütün Öğrenme Alanları, Konuları ve Kazanımları ile ilişkilendirilebilir	8	30,7
	Toplam	26	100

Tablo 8 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin genel olarak okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrenme alanları ve konular arasında ilişki kurduğu görülmektedir. Öğretmenler okul dışı öğrenme etkinliklerinin yapılabileceği öğrenme alanları kapsamında en çok (%26,9) kültür ve miras öğrenme alanını daha sonra ise %7,6'lık bir oranla birey ve toplum ile insanlar yerler ve çevreler öğrenme alanı ile ilişkilendirme yaparken, %3,8'lik oranla ise bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanı ile ilişkilendirme yapmışlardır. Bu konu da Ö14 " *Kültür ve miras, insanlar yerler ve çevreler, bilim teknoloji ve toplum.*" şeklinde ifadelerini dile getirmiştir.

Öğretmenler sorulan soruyu konu kapsamında değerlendirdiklerinde %7,6'lık bir oranla hak ve sorumluluklarımız konusu ile ilişkilendirirken, %3,8'lik bir oranla ise Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları, yeryüzü şekilleri, iklim ve şehrimizdeki Osmanlı izleri konuları ile ilişkilendirme yapmışlardır. Bu konu da Ö12 " *7. Sınıfta şehrimizdeki Osmanlı izlerini tanıması açısından önemlidir. 5. Sınıfta yeryüzü şekillerini, iklimler konusunu anlaması açısından önemlidir. 6. Sınıfta çevremiz ve iletişim konularını, Selçuklu ve Anadolu'nun yerleşimi ve oluşumu konusunda...*" şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenler genel olarak öğrenme alanları ve konular ile ilişkilendirme yaparken %30,7'lik bir kısımda yer alan öğretmenler ise Sosyal Bilgilerin Bütün Öğrenme Alanları, Konuları ve Kazanımları ile ilişkilendirilebilir ifadesinde bulunmuşlardır. Sosyal bilgiler öğretmenleri okul dışı öğrenme etkinliklerinin sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan bütün konular ve öğrenme alanları ile ilişkilendirilebileceğini, ayırt etmenin doğru olmayacağını ve sosyal bilgilerin sınıf ortamına bile girilmeden anlatılabileceğini ifade etmişlerdir. Bu konu da Ö8 ifadelerini şu şekilde dile getirmiştir:

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul Dışı Öğrenmeye Yönelik Farkındalıkları, Bilişsel Yapıları ve Uygulama Durumları Üzerine Bir İnceleme

“Aslında bizim branşımızda başında da söylediğim gibi her kazanımda her konuda ilişkilendirebiliriz sınırlamak doğru değil bence çünkü bizim konularımız hayatın içerisinde geliyor tamamen, o nedenle tarihi filmler, sosyal mesaj veren herhangi bir eğitici yayın, müze tarihi güzellik ya da bir doğal güzellik bunların hepsi bizim dersimiz için materyal olarak kullanılabilir. Her alanda var şu veya bu konu diye sınırlamak doğru olmaz bence.” (Ö8)

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Uygulama Durumları

Araştırma kapsamında yer alan öğretmenlere okul dışı öğretimi uygulama durumlarına yönelik sorular sorulmuş ve alınan cevaplar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Derslerinde Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerine Yer Verme Durumlarına Göre Görüşleri

Cinsiyet	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
Kadın	5	35.7	1	16.6
Erkek	9	64.3	5	83.3
Toplam	14	100	6	100

Tablo 9’a göre araştırmaya katılan 20 sosyal bilgiler öğretmeninden 6 tanesi kadın ve 14 tanesi erkek öğretmen katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden evet derslerimde okul dışı etkinliklere yer veriyorum diyenlerden %64,3’ ü erkek öğretmen katılımcı iken, %35,7’ si kadın öğretmen katılımcıdan oluşmaktadır. Hayır derslerimde okul dışı etkinliklere yer vermiyorum diyen katılımcıların ise %83,3’ ü erkek, %16,6’sı kadın öğretmen katılımcıdan oluşmaktadır. Aşağıdaki tablo da sosyal bilgiler öğretmenleri derslerinde okul dışı öğrenme etkinliklerine yer verdilerse hangi konu kapsamında gerçekleştirdikleri, nasıl bir süreç izledikleri, öğrencilere katkıları, herhangi bir sorunla karşılaşp karşılaşmama durumları ve derslerinde tekrar okul dışı öğrenme etkinliklerine yer verme durumları ile derslerinde bu tür etkinliklere yer vermedilerse neden vermediklerine dair gerekçeleri yer almaktadır.

Tablo 10. Katılımcıların Derslerinde Uygulamış Oldukları Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerinde İzledikleri Sürece Dair Görüşleri

Ana Tema	Alt Tema	f	%
Konu	Tarihimizi ve çevremizi tanıyalım	1	1.8
	Yeryüzü şekilleri	1	1.8
	Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları	1	1.8
	Osmanlı devleti	1	1.8
	Ahilik	1	1.8
	İzlenen Süreç	Gerekli prosedürler uygulandı, izinler alındı	5
	Milli Eğitimden izinler alındı	1	1.8
	Okul idaresinden izin alındı	1	1.8
	Aileden izin alındı	1	1.8
Öğrencilere Katkıları	Kalıcı öğrenme gerçekleşti	7	13.2
	Yaparak yaşayarak öğrenme gerçekleşti	4	7.5
	Çevrelerine karşı dikkatleri arttı, bakış açıları gelişti	3	5.6
	Soyut kavramları somutlaştırmada katkı sağladı	2	3.7
Sorunla Karşılaşma Durumları	Sorun yaşamadım	5	9.4
	Uygulanması gereken prosedür ve izinler sorun	3	5.6
	Ekonomik sorunlar	2	3.7
	Öğrenci güvenliğini sağlamada	1	1.8
	Aileden izin almada	1	1.8
	Zaman sıkıntısı	1	1.8
Tekrar Uygulama Durumları	Tekrar uygulamam	6	11.3
	Tekrar uygulamam nedeni; prosedür, zaman alması ve müfredat yetiştirme kaygısı	5	9.4
	Toplam	53	100

Tablo 10'da araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinden derslerinde okul dışı öğrenme etkinliklerine yer verdiklerini belirtenler konu olarak %1,8' lik oranla tarihimizi ve çevremizi tanıyalım, yeryüzü şekilleri, Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları, Osmanlı devleti ve ahilik gibi konularda uygulamaya yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin derslerinde gerçekleştirdikleri okul dışı öğrenme etkinlikleri genel olarak gezi gözlem şeklinde olmuştur. Ayrıca gerçekleştirilen etkinlikler ve konu başlıklarına bakıldığında tarihsel konularda ağırlık vardır. Bu konu da Ö18 ifadesini şu şekilde dile getirmiştir. "Osmanlı devletini işliyorduk o dönemde Osmanlı devleti adına bir gezi gerçekleştirdik, oradaki padişahların sarayları olsun, İstanbul' un fethi esnasında yaşananları surları İstanbul' un o düzeni yani

yedinci sınıf konularıyla ilgili."

Okul dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştiren öğretmenlerin bu etkinlikleri gerçekleştirmeden önce nasıl bir süreç izleyecekleri konusunda bilgi sahibi oldukları vermiş oldukları yanıtlardan anlaşılmaktadır. Öğretmenler %9,4' lük bir oranla gerekli prosedürlerin uygulandığını ve izinlerin alındığını ifade etmişlerdir. Görüşünü dile getiren Ö5 şu ifadelerde bulunmuştur:

"Süreçte izin alırken milli eğitimden gezi düzeni şeklinde ve okul idaresine önceden ben şu şekilde bir gezi düzenleyeceğim şu şekilde bir etkinlik yapacağım diye bir dilekçe verilerek kaç öğrenci ile katılacağımızı, öğrencilerinde tabi ki velisinden izin alarak gidiyoruz veya milli eğitim bize bir yazı gönderiyor mesela Çanakkale gezisi için sizin okulunuz çarşamba günü saat ikide diyor Cacabey meydanındaki gidecek şu kadar öğrenciyle katılacak şu kadar öğretmen katılacak diyor bizde o şekilde planlamamızı yapıp gidiyoruz." (Ö5)

Öğretmenler öğrencilerin okul dışı öğrenme etkinlikleri ile birçok kazanımı elde edeceklerini, yaşayarak tecrübe sahibi olacaklarını ve kendilerini geliştirme imkanını yakalayacaklarını ifade etmişlerdir. Okul dışı öğrenme etkinliklerinin öğrencilere sağlamış olduğu katkıyı %13,2' lik oranla kalıcı öğrenme gerçekleşeceği ve %7,5' le yaparak ve yaşayarak öğrenme gerçekleşeceği konusunda değerlendirmişlerdir. Ö1 " Görerek dokunarak öğrenme kalıcı olur, sosyal bilgiler soyut kavram olduğu için çabuk unutuluyor. Y yaparak yaşayarak öğrenme faydalı olur, kavrama kolaylaşır." şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerin %9,4 'ü okul dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirirken *sorun yaşamadığını* ifade etmiştir. Bu konu da Ö14 " herhangi bir sorun yaşamadım" diyerek yapılan güzel bir organizasyon ile herhangi bir sorunla karşılaşamayacağını belirtmiştir. Sorunla karşılaştığını ifade eden öğretmenler ise %5,6' lık bir oranla uygulanması gereken prosedürlerin olduğunu ve izin alma işlemlerinin uzun sürdüğünü ifade etmişlerdir. Öğretmenler genel olarak okul dışı öğrenme etkinliklerinin önüne yasal prosedürlerin, izin alma işlemlerinin ve maddi sorunların geçtiğini belirterek bu konuların öğretmenleri etkinlikleri gerçekleştirmekten vazgeçirdiğini ifade etmişlerdir. Bu konu da Ö20 " Karşılaştığım en büyük sorun başından beri söylediğim gibi prosedür. Prosedür bizi kalıplara sokuyor. Prosedüre baktığımız zaman hiçbir şey yapamayız. " şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerin %11,3 'ü derslerinde okul dışı öğrenme etkinliklerini *tekrar uygulayacağını* belirtirken, %9,4' ü ise tekrar uygulamayacağını belirterek gerekçe olarak ise prosedürleri, çok zaman almasını ve yetiştirilmesi gereken müfredat olduğunu ifade etmişlerdir.

"Maalesef çok sık uygulayamıyoruz çünkü belli bir müfredatımız var uymamız gereken o müfredat belli zaman dilimini kapsadığı için gezi gibi belgesel izleme gibi faaliyetler yapamıyoruz aslında yapabilesek çok faydalı olur, keşke her dersimizde yapma fırsatımız olsa dediğim gibi ama çok sık yapamıyoruz." (Ö8)

Okul dışı öğrenme etkinliklerine derslerinde yer vermediğini ifade eden öğretmenler buna neden olan etkenleri şu şekilde sıralamışlardır. Ders saatlerinin az olmasına karşın müfredatın geniş ve yoğun olmasını, öğrencilerin güvenliği konusunda sorun yaşadıklarını, maddi sorunların var olduğunu, sınav odaklı bir eğitim öğretim sürecinin olduğunu ve en büyük engel olarak da yasal prosedürleri uygulama yapmalarına engel olarak göstermişlerdir.

Öğretmenlere eklemek istedikleri konular sorulduğunda ise şu cevaplar alınmıştır.

“Eklemek istediği kısım: Müfredat daha az olsa bizi üç saatin içerisine sıkıştırıp fazlaca verdikleri müfredat yapmasalar da bizde böyle okul dışı etkinliklere yer verebilsek çocuklar daha güzel öğrenir dersimiz daha eğlenceli geçer.” (Ö6)

“...bu tür çalışmaların bizim dersimizdeki sosyal bilgiler dersindeki bu alanda çalışmalara çok uygun bir ders, her mercii de her makamda bunları dile getiriyoruz en büyük sıkıntımız zaman sıkıntısıdır ders saatimizin azlığından dolayı ve müfredatımızın çok olmasından dolayı bu tür çalışmalara çok fazla zaman ayıramamak en büyük handikabımız sosyal bilgiler öğretmenleri olarak.” (Ö9)

“ Eklemek istediğim her şey kâğıt üzerinde güzel ama uygulamaya geçirmek çok zor. İmkanlar lazım yetkiler lazım. Bana sorumluluk veriyorsan yetki de vereceksin. Öğretmen hep kendi gayretiyle yapmaya çalışıyor. Planlar da var ama uygulama da yok. ” (Ö20)

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde bulgulardan yola çıkarak elde edilen sonuçlar tartışılmış ve sırası ile öğretmenlerin farkındalık durumları, bilişsel yapıları ve uygulama durumları değerlendirilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Farkındalık Durumlarına Yönelik Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretmenleri, eğitim ve öğretim etkinliklerinin okulla sınırlı tutulmasının doğru olmadığını, sadece okulda gerçekleştirilen öğrenmeler ile eksik öğrenmelerin gerçekleşeceğini belirtmiş ve okul dışı öğrenmeyi öğretim programına ve müfredata uygun olarak okul sınırları dışında gerçekleştirilen öğrenmeler olarak tanımlamışlardır. Öğretmenler öğrenmenin hayatın her alanında ve her kademesinde gerçekleştiğini ve okul dışı öğrenmenin de hayat boyu devam edeceğini dile getirmişlerdir. Okul dışı öğrenmenin sosyal bilgiler dersi için çok önemli ve gerekli olduğu, öğrencilerin kendi yaşantıları yoluyla aktif ve kalıcı öğrenmeler sağlayacağı konusundaki katkılar ifade edilen görüşlerdendir. Öğretmenlerin belirtmiş oldukları görüşler arasında okul dışı öğrenmenin aile ve çevre aracılığı ile de gerçekleşebileceği aynı zamanda aile büyükleri ile yapılan yüz yüze görüşmeler ile elde etmiş oldukları bilgiler ile sözlü tarihe de vurgu yapılmıştır. Öğretmenler için okul dışı öğrenmenin ifade ettiği anlam alan yazında tanımlanmış olan (Avcı Akçalı,2019; Şimşek ve Kaymakçı,2015) okul dışı öğrenmenin anlamı ile benzerlik göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, okul dışı öğrenme etkinliklerini hem dersin işlenişine hem de öğrencilere sağlamış olduğu katkı kapsamında değerlendirmişlerdir. Sosyal bilgilerin günlük yaşamla iç içe bir ders olduğunu bu yüzden de okul dışı öğrenme etkinliklerinin sosyal bilgiler dersi için çok önemli ve gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Okul dışı öğrenmenin, sosyal bilgiler dersinin genel amaçlarına ve programda belirtilen kazanımlarına uygun olduğu, derse karşı ilgi, istek ve motivasyonu artırdığı ve öğrencilerin soyut olan kavramları somutlaştırmalarında katkı sağladığı belirtilen görüşler arasındadır. Öğrencilerin kalıcı öğrenmeler gerçekleştireceği, öğrendikleri bilgileri pekiştirmeleri konusunda fayda sağlayacağı ve sosyalleşmelerini de olumlu yönde etkileyeceği ifade edilen görüşlerdendir.

Alan yazın incelendiğinde; Tatar ve Bağrıyanık (2012), Kulalığıl (2013), Malkoç (2014), Malkoç ve Kaya (2015) Topçu (2017), Karakaş, Özür ve Şahin (2017) ,Omca Çobanoğlu ve Cirit Gül (2018) tarafından yapılan araştırmalarda ulaşılan sonuçlar okul dışı öğrenme etkinlikleri ile

öğrencilerin günlük yaşam içerisinde bizzat kendi öğrenmelerini gerçekleştirmeleri, kendi deneyimlerini oluşturmaları, öğrendikleri bilgileri anlamlandırmaları, somut yaşantı elde etmeleri ve kalıcı öğrenmeleri gerçekleştirmelerinde olumlu katkısı olduğu yönünde elde etmiş olduğumuz bulguları destekler nitelikte çalışmalardır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin okul dışı öğrenme etkinlikleri ile birçok bilgi ve beceriye ulaşacaklarını dile getirmişlerdir. Çevrelerine karşı farkındalık kazanacaklarını, etraflarında gördükleri sorunlara karşı duyarsız kalmayacaklarını ve çözüm önerileri getireceklerini belirtmişlerdir. Çevrelerinde var olan tarihi, doğal ve kültürel güzelliklere karşı daha bilinçli ve dikkatli davranacakları konusunda da farkındalık kazanacakları ifade edilen görüşler arasındadır. Öğrencilerin okul dışı öğrenme etkinlikleri ile mekân algılama, araştırma, iletişim ve gözlem gibi birçok beceriye ulaşacakları belirtilmiştir.

Alan yazında yapılan araştırmalar incelendiğinde benzer sonuçların elde edildiği çalışmalar yer almaktadır. (Avcı Akçalı ve Aslan, 2011; Beldağ ve Balcı, 2017; Kabapınar ve İncegül, 2016; Keskin ve Kaplan, 2012; Meydan ve Akkuş, 2014; Öner ve Çengelci Köse, 2019; Işık, 2008; Yeşilbursa, 2008;). Ulaşılan sonuçlar okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılama, farkındalık sahibi olma, tarih bilinci kazanma, mekân algılama, araştırma, eleştirel düşünme gibi becerileri kazanmaları, birinci elden kaynaklara ulaşmaları ve aktif bir şekilde sürece dahil olmaları konusunda katkı sağladığı yönündedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bilişsel Yapılarına Yönelik Sonuçlar

Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplardan elde etmiş olduğumuz bulgulara göre sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek okul dışı öğrenme ortamlarına dair genel bir bilgiye sahip oldukları görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenleri ülkemizin tarihi, doğal ve kültürel güzellikler açısından zengin olduğunu ve öğrencilerin bu konuda çok şanslı olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek okul dışı öğrenme ortamlarına birçok örnek vermiştir. Verilen bu örnekler arasında öğretmenlerin gerçekleştirmiş oldukları okul dışı öğrenme etkinliklerinin yapıldığı ortamlarda yer almaktadır. Öğretmenlerin vermiş oldukları örneklerde çoğunlukla müzeler yer almaktadır. Öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarına genel olarak tarihi ve kültürel ortamlardan örnekler vermiş olsalar da coğrafi ortamlara da örnekler vermişlerdir.

Güleç ve Alkış (2003) tarafından yapılan araştırmada müzelerin öğrenilen konuları görsellerle desteklemesi ile birlikte kalıcı öğrenmelerin gerçekleşiyor olması, öğrencilerin geçmiş dönem hakkında bilgi edinmeleri, meraklarını bizzat kendileri görerek gidermeleri, eski döneme ait gelenek, görenek ve yaşayış biçimlerini incelemeleri sonucu öğrenmeleri, milli ve manevi değerlerimizi öğrenmeleri ve geliştirmeleri açısından önemli olduğu sonucuna ulaşılmakta ve araştırmada elde etmiş olduğumuz bulguların sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, buldukları şehir içinde birçok okul dışı öğrenme ortamlarına örnekler vermişlerdir. Bu örnekler arasında hem derslerinde kullandıkları hem de kullanabilecekleri ortamlar yer almaktadır. Verilen örnekler arasında ilk sırada Cacabey Camii gelmekle birlikte müzeler de yer almaktadır. Müzeler örnek olarak ise çoğunlukla Kırşehir müzesi, Kaman Arkeoloji müzesi ve Neşet Ertaş müzesi örnek olarak verilmiştir. Öğretmenler öğrencilerle birlikte Kızılırmak ve barajlara (Hirfanlı barajı) da gidilebileceğini ve gezi gözlem

yöntemi ile birçok kazanıma ulaşılabileceğini dile getirmişlerdir.

Öğretmenler, sosyal bilgiler öğretim programında okul dışı öğrenme etkinliklerinin önerildiğini ve öğrencilerin toplumsallaşmasını sağlamakla birlikte birçok kazanıma ulaşmaları konusunda da katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Öğretmenler programda ve kitaplarda doğrudan gezi gözleme değil de sanal tur gezilerine yönlendirme olduğuna da dikkat çekmişlerdir. Öğretmenlerin geneli programda okul dışı öğrenmenin yer aldığını ancak sadece teoride kaldığını, yasal prosedürlerin önlerinde engel olduğunu ve uygulama yapabilmeleri için gerekli şartların sağlanmadığını ifade etmişlerdir. Genel olarak öğretmenlerin programda okul dışı öğrenme etkinliklerinin önerildiğine yönelik bilgi sahibi oldukları görülmekle birlikte bazı öğretmenler kesin olarak bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tatar ve Bağrıyanık (2012), Metin ve Oran (2014) Malkoç ve Kaya (2015), Topçu (2017), Karakaş, Özür ve Şahin (2017) yapmış oldukları araştırmalar neticesinde elde etmiş oldukları bulgular ulaşılmış olduğumuz sonucu desteklemektedir. Örnek olarak verilen bu çalışmalarda okul dışı öğrenme etkinliklerinin uygulanabilmesinin önünde birçok engel olduğu, bu engellerin ise yasal prosedürler, zaman sıkıntısı, güvenlik sorunları ve maddi sorunların olduğu belirtilen görüşler arasındadır.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, okul dışı öğrenme etkinliklerini öğrenme alanları, ilgili konular ve kazanımlarla ilişkilendirmişlerdir. Ancak genel olarak öğrenme alanları ile ilişkilendirme yapılmış ve çoğunlukla kültür ve miras öğrenme alanı ile insanlar yerler çevreler ve bilim, teknoloji ve toplum öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiştir. Konu kapsamında ise hak ve sorumluluklarımız, Anadolu ve Mezopotamya uygarlıkları gibi konular örnek verilmiştir. Öğrenme alanları ve konular ile ilişkilendirme yapılmış olmasına rağmen bazı öğretmenler ise okul dışı öğrenme etkinliklerinin sosyal bilgilerin bütün öğrenme alanları, konuları ve kazanımları ile ilişkilendirilebileceğini ayırt etmenin doğru olmadığını ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Uygulama Durumlarına Yönelik Sonuçlar

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin geneli derslerinde okul dışı öğrenme etkinliklerine yer verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler vermiş oldukları cevaplarda okul dışı öğrenme etkinliklerini tarihi ve coğrafi konularda yaptıklarını belirtmiş olsalar da ağırlıklı olarak tarihi konularda bu etkinliklere yer verdikleri belirlenmiştir. Öğretmenler uygulama yapmadan önce nasıl bir süreç izleyecekleri konusunda da bilgi sahibidirler. Uygulamadan önce gerekli kurumlardan alınması gereken izinleri aldıklarını belirtmişlerdir. Okul dışı öğrenme etkinlikleri ile öğrencilerin bilgiye kendilerinin ulaşacağını, tecrübe sahibi olacakları ve etkili öğrenme gerçekleşeceği ifade edilen görüşler arasındadır. Uygulama esnasında güzel bir organizasyon sayesinde herhangi bir sorunla karşılaşmadığını ifade eden öğretmenler olduğu gibi, maddi sorunların, izin alma işlemlerinin ve prosedürlerin sorun olarak karşılına çıktığını belirten öğretmenlerde olmuştur. Okul dışı öğrenme etkinliklerini derslerinde tekrar uygulayacağını belirten öğretmenler çoğunlukta olmasına rağmen tekrar uygulamam diyen öğretmenler sebep olarak yoğun bir müfredatı ve zaman sıkıntısını dile getirmişlerdir.

Katılımcılar müfredatın çok yoğun olduğunu, ders saatlerinin az olduğunu, zaman sıkıntısından dolayı bu tür etkinliklere yer veremediklerini, ayrıca her şeyin teoride kaldığını

uygulama konusunda birçok sorunla karşılaştıklarını ve gerekli imkanların verilmediğini eklemek istediklerini belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına bağlı olarak okul dışı öğrenme konusu ilgi alanına giren araştırmacılara, programın hazırlayıcısı ve geliştiricisi olan Millî Eğitim Bakanlığına, öğretmenlere ve adaylara şu önerilerde bulunulabilir:

- Öğretmenlere okul dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirebilmeleri konusunda gerekli imkanlar ve destekler sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler öğretim programında yoğun olarak verilen konular azaltılarak okul dışı faaliyetlere verilen yer artırılabilir. Öğretmenlerin yaşamış olduğu zaman sıkıntısı en aza indirilebilir.
- Özellikle sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamlarının başında müzeler ve tarihi mekânların geldiği belirtilerek bu alanlara erişim kolaylığı sağlanabilir, eğitim masrafları karşılanabilir ve ulaşım imkânları kolaylaştırılabilir. Bu tür kolaylıkların sağlanması ile birlikte öğretmenlerin okul dışı öğrenme etkinliklerine yönelik girişimleri desteklenebilir. Ayrıca müzelerde öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekecek rehberler yer alarak süreçte gerekli bilgilendirmeler yapılabilir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında gerçekleştirdiği yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın tüm aşamaları iki yazar tarafından beraber ve eşit oranda katkı verilerek hazırlanmıştır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar potansiyel bir çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.

Kaynakça

- Alaca, E. ve Yildirim, T. (2018). Preservice social studies teachers' opinions regarding history education, *Journal of Education and Training Studies*, 6(4), 110-117
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekanlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı Akçalı, A. (2007). *Yerel tarih ve tarih eğitimine katkısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aydede, M.N. ve Kesercioğlu, T. (2012). Aktif öğrenme uygulamalarının öğrencilerin kendi kendine öğrenme becerilerine etkisi. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 37-49.

- Bakioğlu, B. (2017). *5.sınıf vücudumuz bilmecesini çözelim ünitesinin okul dışı öğrenme ortamı destekli öğretiminin etkililiği*. Yayımlanmamış doktora tezi. Amasya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Amasya.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bozdoğan, A.E. ve Kavcı, A. (2016). Sınıf dışı öğretim etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersindeki akademik başarılarına etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 13-30.
- Coşkun Keskin, S. ve Kaplan, E. (2012). Sosyal bilgiler ve tarih eğitiminde okul dışı öğrenme ortamı olarak oyuncak müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 95-115.
- Creswell, J.W. (2020). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (çev. M. Bütün ve S.B. Demir). Ankara: Siyasal.
- Çelik, S., Şenocak, E., Bayrakçeken, S., Taşkesenligil, Y. ve Doymuş, K. (2005). Aktif öğrenme stratejileri üzerine bir derleme çalışması. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 155-185.
- Çulha, B. (2006). *Tarihsel mekanlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dinç, E., Erdil, M. ve Keçe, M. (2011). Uşak üniversitesi öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserler hakkındaki ilgi ve farkındalıklarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 267-285.
- Erten, Z. ve Taşçı, G. (2016). Fen bilgisi dersine yönelik okul dışı öğrenme ortamları etkinliklerinin geliştirilmesi ve öğrencilerin bilimsel süreç becerilerine etkisinin değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 638-657.
- Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 63-78.
- Işık, H. (2008). İlköğretimde tarih konularının yerel tarih ile ilişkilendirilmesinin öğrenci başarısına etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 290-310.
- İncegöl, S. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde örnek bir sözlü tarih uygulaması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kabapınar, Y. ve İncegöl, S. (2016). Değişim ve süreklilik bağlamında oyun ve oyuncuğa bakmak: Bir sözlü tarih çalışması. *Turkish History Education Journal*, 5(1), 74-96.
- Karakaş-Özür, N. ve Şahin, S. (2017). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 324-347.
- Karadeniz, O., Eker, C. ve Burunsuz, E. (2015). Ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının yapılandırmacı öğrenme kuramı ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 10(3), 563-580.
- Kalem, S. ve Fer, S. (2003). Aktif öğrenme modeliyle oluşturulan öğrenme ortamının öğrenme öğretme ve iletişim sürecine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3(2), 433-446.

- Kaya, M. (2013). *Sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek bir öğretim yöntemi olarak sözlü tarih: Amaç, içerik, uygulama*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Küpüç, E. (2014). *Sözlü tarih kavramı ve sözlü tarihin tarih öğretimindeki rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Meydan, A. ve Akkuş, A. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin tarihi ve kültürel değerlerin kazandırılmasındaki önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 5(29), 402-422.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (taslak basım)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB] (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *Okul dışı öğrenme ortamları kılavuzu*, Ankara.
- Miles, M.B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage
- Oran, M. (2013). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders içi yerel tarih konusundaki faaliyetleri uşak ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Öner, G. ve Çengelci Köse, T. (2019). Müze ve tarihi mekânlarda değer ve beceri kazandırmaya yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Turkish History Education Journal*, 8(1), 98-128.
- Örten, H. (2008). *Yerel tarih konularının sosyal bilgiler üniteleri ile ilişkilendirilmesine yönelik bir çalışma (Tokat örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat
- Özdemir, K. (2016). *Yerel tarihin sosyal bilgiler öğretiminde değişim ve sürekliliği algılama becerisi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Saraç, H. (2017). Türkiye’de okul dışı öğrenme ortamlarına ilişkin yapılan araştırmalar: içerik analizi çalışması. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 60-81.
- Sarı, İ. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, A. ve Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Editörler). *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (ss 1-10). Ankara: Pegem.
- Tatar, N. ve Bağrıyanık, K.B. (2012). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin okul dışı eğitime yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4), 883-896.
- Topçu, E. (2017). Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı öğrenme ortamları: Öğretmen adayları ile fenomenolojik bir çalışma. *International Education Studies*, 10(7), 1-27.

- Türkmen, S. F. (2019). *Tarih öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi algıları ve görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcı, F. ve Yıldırım, T. (2017). Okul dışı tarih öğretimi ve sosyal zekâ arasındaki ilişkinin yol analiziyle incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 733-755.
- Yeşilbursa, C.C. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihi yerlerin kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 23, 209-222.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, T. ve Yazıcı, F. (2017). Preservice history and social studies teachers' perceptions of outdoor history teaching. *European Journal of Education Studies*, 3(9), 150-162. Doi: 10.5281/zenodo.849005.